

«Amb factura o sense factura?»: el compte complet d'un bany reformat

Cas inventat però versemblant sobre una reforma de bany amb dos pressupostos.

L'alumnat calcula el que s'estalvia cada part, comprova que la suma coincideix exactament amb el que deixa d'ingressar Hisenda, i avalua els riscos legals i pràctics que assumix qui paga sense factura.

DURADA

50 min · 1 sessió

AGRUPAMENT

grups xicotets (3-4)

UNITAT 6

L'Estat: impostos, despesa pública i desigualtat

MATERIALS

- Fitxa del cas impresa amb els dos pressupostos, una per grup
- Calculadora
- Accés al web de l'Agència Tributària (agenciatributaria.es) en un dispositiu per grup, si hi ha connexió

ENCAIX CURRICULAR · **Sabers** Por qué interviene el Estado, bienes públicos y fallos de mercado, Ingresos públicos, impuestos directos e indirectos, tasas y cotizaciones, IRPF e IVA, progresividad, tipo marginal y tipo medio, Gasto público y Presupuestos Generales del Estado, Déficit, deuda pública y reglas fiscales, Estado del bienestar, desigualdad y fraude fiscal · **Comp. específiques** CE2 · **Comp. clau** CC, STEM, CCL

Plantejament

La família Bellver vol canviar el bany. Demanen tres pressupostos i el que més els convenç arriba amb una pregunta al final, feta en veu baixa i com de passada: «Amb factura o sense factura?». La resposta pareix només una qüestió de preu. No ho és.

El vostre grup farà el compte complet d'eixa pregunta: quant s'estalvia la família, quant guanya de veritat qui fa l'obra, quant deixa d'ingressar Hisenda i què passa si alguna cosa ix malament. Al final descobrireu una igualtat que sol sorprendre: **el que guanyen els dos junts és exactament el que perd el conjunt**, ni un euro més.

El cas està inventat, però els números, els tipus i les lleis són reals. No es tracta de donar lliçons de moral, sinó que, quan us facen eixa pregunta a la vostra casa, sapieu què esteu decidint.

El cas (inventat però versemblant)

L'habitatge té 30 anys. L'obra consistix a substituir la banyera per un plat de dutxa, alicatar i canviar els sanitaris; l'instal·lador hi posa la mà d'obra i una part dels materials que no arriba al 40 % del total, així que l'obra tributa al **tipus reduït del 10 %** que la Llei 37/1992 reserva a la renovació d'habitatges particulars amb més de dos anys.

	PRESSUPOST A: AMB FACTURA	PRESSUPOST B: SENSE FACTURA
Base (mà d'obra i materials)	3.800,00 €	—
IVA (10 %)	380,00 €	—
Total que paga la família	4.180,00 €	3.500,00 €, en efectiu
Justificant	Factura amb NIF i garantia per escrit	Cap

Dades addicionals: l'instal·lador és autònom i el seu **tipus marginal en l'IRPF és del 30 %**. La família paga l'obra d'una sola vegada.

Objectius didàctics

- Calcular l'efecte d'una operació sense factura sobre les tres parts implicades.
- Comprovar que l'estalvi privat equival exactament a la pèrdua de recaptació.
- Distingir frau fiscal, elusió i planificació fiscal legal.
- Identificar els riscos jurídics i pràctics de contractar sense factura.
- Estimar l'efecte agregat del frau en un municipi.

Passos (sessió de 50 min)

- 1. Lectura i repartiment de papers (5 min).** Cada grup es repartix tres mirades: la de la família, la de l'instal·lador i la del conjunt de la societat. Cada una defensarà el seu compte al pas 4.
- 2. Els dos comptes (12 min).** Calculeu el que s'estalvia la família i el que guanya de veritat l'instal·lador. Compte amb l'IVA: els 380 € no han sigut mai seus.
- 3. La resta que quadra (8 min).** Calculeu el que deixa d'ingressar Hisenda i comproveu que coincideix amb la suma dels dos estalvis. Escriviu la igualtat en una línia.
- 4. Riscos (10 min).** Amb la llista de baix, cada grup ordena els cinc riscos de major a menor segons com de probable és que passen, no segons com de greus sonen.
- 5. Escala (8 min).** Multipliqueu el cas: en un municipi de 50.000 habitants es fan unes 2.000 reformes a l'any i s'estima que un 30 % es paguen sense factura. Quant es deixa de recaptar? Traduïu-ho a places d'institut.
- 6. Tancament (7 min).** Cada grup escriu en tres línies què respondria i per què. Se'n lliguen dos o tres en veu alta sense comentar-los.

Els cinc riscos de qui paga sense factura

RISC	NORMA O FET
1 Sense garantia ni prova. Si la dutxa degota als sis mesos, no hi ha contracte, ni data, ni a qui reclamar	Reial Decret Legislatiu 1/2007 i Reial Decret llei 7/2021
2 L'assegurança de la llar pot negar-se a cobrir els danys d'una obra que no es pot acreditar	Condicionat habitual de les pòlisses de llar
3 Sanció per pagament en efectiu: el 25 % del que s'ha pagat, i en responen les dues parts	Llei 11/2021, límit de 1.000 €
4 Més IRPF en vendre l'habitatge, perquè la reforma no es pot sumar al valor d'adquisició	Llei 35/2006
5 Fora d'ajudes i deduccions de rehabilitació, que exigixen factura i pagament bancari	Convocatòries dels plans de rehabilitació

Preguntes d'anàlisi

1. Per què l'instal·lador pot rebaixar 680 € i tot i així eixir-hi guanyant? Expliqueu-ho amb els dos impostos que no paga.
2. Això és frau fiscal, elusió o planificació fiscal? Justifiqueu la resposta amb la definició de la unitat.
3. La família diu: «nosaltres no defraudem, defrauda ell». És cert? Mireu el risc 3 abans de contestar.
4. Quina mesura creieu que funcionaria millor perquè estes obres es facturem: més inspectors, la loteria de factures de Portugal, una deducció en l'IRPF per reformes amb factura, o el sistema

Verifactu? Trieu-ne una i defenseu-la en quatre línies.

5. Amb el resultat del pas 5, us pareix un problema xicotet o gran? Compareu-lo amb el 15-25 % del PIB que estimen Gestha i FUNCAS.

Criteris d'avaluació

CRITERI	DESCRIPCIÓ	PES
Càlcul dels tres comptes	Família, instal·lador i Hisenda, amb l'IVA ben tractat	35 %
La igualtat	Comprova i explica que els dos estalvis sumen la pèrdua pública	15 %
Riscos	Ordena i justifica, citant la norma corresponent	25 %
Escala i postura	Calcula l'efecte agregat i argumenta una resposta raonada	25 %

Variants i extensions

- **Amb suport:** donar els dos comptes del pas 2 ja muntats i treballar només els riscos i l'escala.
- **Per a qui va sobrat:** refer el compte suposant que l'instal·lador té un tipus marginal del 45 % i que l'obra tributa al 21 % perquè els materials superen el 40 % de la base. Creix o es reduïx la temptació quan els tipus pugen? Eixa és, en una línia, la discussió de fons sobre pressió fiscal i frau.
- **Versió curta (25 min):** passos 1 a 3 i les preguntes 1 i 3.
- **Connexió amb la Unitat 5:** si l'instal·lador tinguera un ajudant cobrant en negre, afegiu el que deixa de cotitzar. Recupereu els percentatges de la nòmina i calculeu què perd eixe ajudant en dret a atur i en pensió futura.

Solució orientativa

Per al professorat: passos de la resolució de l'exercici.

1. **1. Pressupost amb factura.** Base 3.800 € + IVA del 10 % (tipus reduït de les obres de renovació en habitatge de més de dos anys, Llei 37/1992) = 380 € → **4.180 €**. Sense factura: **3.500 €**. La família «s'estalvia» **680 €**, un 16,3 %.
2. **2. El que guanya l'instal·lador.** Amb factura cobra 3.800 € de base (els 380 € d'IVA no són seus: els ingressa en Hisenda) i paga IRPF al seu tipus marginal del 30 %: $3.800 \times 0,30 = 1.140$ €. Li queden **2.660 €**. Sense factura es queda els **3.500 €** sencers: **840 € més**.
3. **3. El que perd el conjunt.** Hisenda deixa d'ingressar 380 € d'IVA + 1.140 € d'IRPF = **1.520 €**. Comproveu-ho: 840 € (instal·lador) + 680 € (família) = **1.520 €**. Els dos es reparteixen exactament el que no s'ingressa; no ha aparegut cap diner d'enlloc.
4. **4. On anaven eixos diners.** La mitat de l'IVA i de l'IRPF que recapta l'Estat es transferix a la comunitat autònoma (Llei 22/2009), que és qui paga la sanitat i l'educació. Amb 7.000 € de despesa pública per alumne i curs, 1.520 € són aproximadament **el 22 % d'un curs d'institut**.
5. **5. La multa de l'efectiu.** La Llei 11/2021 limita a **1.000 €** els pagaments en efectiu quan una de les parts actua com a empresari o professional. Pagar 3.500 € en efectiu és una infracció sancionable amb el **25 % de l'import pagat**: $3.500 \times 0,25 = 875$ €, i en responen **les dues parts**. L'«estalvi» de 680 € es convertix en una pèrdua de 195 € només amb esta sanció, sense comptar l'IVA i l'IRPF que caldria regularitzar.
6. **6. La factura que val diners més avant.** Quan es ven un habitatge, les factures de les reformes se sumen al valor d'adquisició i reduïxen el guany patrimonial que tributa en l'IRPF. Sense factura, eixos 3.800 € no existixen per a Hisenda i la família pagarà més impost en la venda. A això s'afeg que moltes ajudes i deduccions per rehabilitació exigixen factura i pagament bancari.
7. **7. Escala (pregunta 5).** 2.000 reformes a l'any $\times$ 30 % sense factura = 600 reformes $\times$ 1.520 € = **912.000 € a l'any** que no es recapten en un municipi de 50.000 habitants: al voltant de 130 places d'institut públic, o uns 18 € per habitant i any.